

Dilin Mevzuatla Korunması: Ülke Örnekleri

Erdem Erdenk

I. GİRİŞ

Bir dilin artık kimse tarafından konuşulmamasına "*dil ölümü*" denilmektedir. Geçmiş olaylar, dilin iki yolla öldüğünü göstermektedir: konuşanların ortadan kalkması ve dil değişimi (dilini terk edilmesi). Dünyada *-çoğunluğunu üst dillerin yazı diline henüz geçmemiş kollarının oluşturduğu-* altı bin civarında dil bulunmaktadır. Bunların yüzde yetmişinden fazlasının, yirmi birinci yüzyıl sonunda ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kalacakları tahmin edilmektedir. Ölüm tehlikesi sınırının, bir dilin yeni kuşaklarca öğrenilmediği¹ ve onlara aktarılmadığı için sahipsiz kaldığı noktada geçilmiş olduğu kabul edilmektedir.²

Dilde ölüm tehlikesi sınırının aşılmasının temel nedenlerinden birisi "*dil teması*"dır. Dil teması, bir toplumun kendisine yabancı bir kültürle "*eşit olmayan şartlarda*" temasından kaynaklanan kültürel çatışma olarak özetlenebilir. Söz konusu çatışma asıl olarak diller arasında gerçekleşir ve

¹ Çocukların %30'unun öğrenmemesi tehlikenin baş gösterdiğine işaret olarak kabul edilmektedir.

² Ferhat Karabulut, "Dil Ölümü Sürecinde Kazak Türkçesinin Durumu", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:2004, Cilt:2, Sayı:1, Manisa, <http://www.bayar.edu.tr/-sosyal/dergi/dergi3/DilOlkumu.pdf>. 29.08.2006, s.68-73.

güçlü olan kültürün dili güçsüz olanını baskılar. Gücün ölçütleri çeşitlidir: ekonomik güçlülük, askeri güçlülük ya da kalabalık nüfus olabilir. Böylelikle devam edegelen dil teması zamanla insanların kafa yapılarını ve dünya görüşlerini etkileyecektir. Temas öncesinde doğal iletişim vasıtası olarak adillerini kullanan insanların bilinçaltılarında adillerine duydukları saygı azalacak, güçlü ve baskın kültürün diline ilgi belirecektir. Sürecin ilerleyen safhalarında aileler çocuklarını baskın kültürün dilini öğrenmeye teşvik edeceklerdir. Zaman içinde çocuklarda ve genç kuşakta kendi dilini hor görme eğiliminin belirmesiyle yeni bir evreye girilecektir. Artık her yeni kuşakta güçlü kültürün dilinin baskıladığı diğer dil daha da zayıflayacak ve nihayet tehlike sınırına girerek ölecektir. Kulağa bilim kurgu öyküsü gibi gelen bu süreç, bazı baskın kültürler tarafından -örneğin eski Sovyetler Birliği, Çin- yüzyıllardır başarıyla geliştirilmiş yöntemlerle sistemli biçimde uygulanmıştır. Ekonomik, siyasi, kültürel veya askeri çeşitli baskılarla, dil temasının tek yanlı bir kelime ödünçleme mekanizmasını doğurması sağlanmıştır. Hele baskı altındaki kültürün geleneksel bir yazı dili yoksa tehlike eşliğinin daha hızlı aşılması söz konusu olur. Örneğin İspanyadaki Bask dili, iki yüz yıldan kısa bir sürede Romence ve Latince'den binlerce kelime ödünç almış ve binlerce kelimesini de böylelikle kaybetmiştir.³

Türkiye'nin yukarıda özetlenen sürecin neresinde olduğu ortaya koymak gerekmektedir. Küreselleşmenin ve Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin etkisiyle, yabancı kültürlerin dilleriyle -özellikle İngilizceyle- son zamanlarda eşit olmayan şartlarda temasa geçildiğini söylemek yanlış olmaz. Yabancılar mülk satışının serbest bırakılmasıyla süreçte ivme artmıştır. Kitle iletişim ve pazarlama araçlarıyla gerçekleştirilen dilin İngilizleştirilmesi bir yana, çok kısa süre içinde Kaş, Kalkan, Didim benzeri yerlerde koloni benzeri bir yaşam tarzı hüküm sürmeye başlamıştır. Buralarda hayat, Türk vatandaşlarına oranla daha rahat harcama yapan yabancılar göre tasarlanmakta, ilanlar

³ Karabulut, a.g.e., s.74-75.

genellikle yabancı dilde yapılmaktadır. Belirtilen bölgelerde dilde tehlike sınırı yüksek olup, bir kaç kuşak içinde, önce çift dilliliğin yaygınlaşması, ardından ise hakim kültürün dili olan İngilizcenin diğerini baskılaması ihtimal dahilindedir. Bahsedilen koloni benzeri yerler dışında da süreç -daha yavaş olmakla birlikte- genel olarak ayın şekilde işlemekte, Türkiye topyekün bir "*dilini unutma*" sürecine girmiştir.

Türkiye'nin "*dilini unutma*" sürecine girdiğinin en açık kanıtı, Türk Dili hakkında duyarlı olan kimselerin toplumda genellikle "*müstehzi bir gülümseme*" ile karşılaşmaya başlanmasıdır. Söz konusu durumun iki temel sebebi olabilir: Ya toplumda Türkçeye duyulan saygı azalmıştır ya da saygı halen var olmakla birlikte korunabileceğine dair bir inanç kalmamıştır. Her iki durumda da dil temasının Türkçe aleyhine sonuçlarının somut olarak ortaya çıkmaya başladığı teslim etmek gerekir. Böyle bir gidişe elden gelen tüm imkânlarla müdahale edilmelidir ve mevzuat çıkarma da bunlardan birisidir. Kuşkusuz yazının amacının dil temasını engellemek değil, Türkçe aleyhine sonuçlar doğurabileceği ortamı ortadan kaldırmak olduğunu eklemek gerekir.

D) DİL MEVZUATLA KORUNABİLİR Mİ?

Dilin mevzuat yoluyla korunmasının "polisye tedbir" olduğu, böylelikle dilin korunamayacağı, dilin korunmasına yönelik olarak yapılacak yasal düzenlemelerin durumu daha da karıştıracığı görüşü hayli yaygın olarak seslendirilmektedir. Örneğin SİRMEN, kimsenin doğru konuşmadığı, yanlış dil politikalarına maruz kalan Türkçenin yasa zoruyla kurtarılmasının "*nafile bir çaba*" olduğu görüşündedir⁴. HIZLAN da benzer görüşü seslendirdiği bir yazısında Kazakistan'da dilin korunması için savcıların harekete geçmesini eleştirmekte ve eğitimden

⁴ Ali Sirmen, "Hapı Yuttu Tansu!", **04.01.1997 Tarihli Milliyet Gazetesi**, <http://www.milliyet.com.tr/1997/01/04/> yazar/sirmen.html. 29.08.2006.

özelleştirme politikalarına kadar bir dizi uygulama sonucunda dilin gerilediğini ve "*iş yasalara, yaptırımlara düştü mü dil elden gitmiş demektir*" ifadesini kullanmaktadır⁵. Örnekler çoğaltılabilir⁶

Bir ülkede adam öldürmek suç olduğu halde cinayetler artarak devam ediyorsa, adam öldürmek suç olmaktan çıkarılmalı mıdır? Yoksa bir yandan adam öldürmek fiili suç olmaya devam ederken diğer yandan diğer ekonomik ve sosyal tedbirler alınmaya mı çalışılmalıdır? Dilin mevzuatla korunması konusuna böyle yaklaşılması gerekir. Dilin mevzuatla korunması yaklaşımı, diğer eğitim, kültür ve iktisat politikalarının geliştirilmesini dışlamamaktadır.

Öte yandan HIZLAN'ın gösterdiği Kazakistan örneği, korunmayan bir dilin ne durumlara düşebileceğinin değerli bir kanıtıdır. KARABULUT Kazakçanın "*dil ölümü*" sürecinde yaşadıklarını beş evreye ayırarak incelemiştir. **Birinci evrede** Rus ve Kazak toplumları arasında kültürler ve diller arası temas artmaya ve baskın kültür olan Ruslar lehinde gelişmeye başlamış, ciddi anlamda kelime ödünçlemeleri oluşmaya başlamıştır. Halk henüz tek dilli olup kırsal bölgelerde Rusçanın etkisi henüz hissedilmemektedir. Ancak Ruslarca kurulmuş olan Ürenburg ve Almatı gibi şehirlerde yaşayan Kazaklar Rusçayı zorunlu olarak öğrenmeye başlamışlardır⁷. **İkinci evrede** Rus okulları yaygınlaşmaya başlamış, Kazak aydınları genellikle Rus okullarında yetiştirilmeye başlanmıştır. Böylelikle tek dillilikten

⁵ Dogan Hızlan, "Dili Savcılar Koruyamaz!", **15.02.1999 Tarihli Hürriyet Gazetesi**, Alındığı Yer: Vitrindeki Kitaplar Sitesi, <http://www.vitrindekikitaplar.com/di128-29.htm>, 29.08.2006.

⁶ Kamuoyunu yönlendirmekte etkin iki büyük gazetenin "*ciddi sayılabilecek*" iki önemli yazarının "*dilin mevzuatla korunmasını*" eleştiren görüşlerinin zikredilmesi yazının amacı açısından yeterli görülmüştür.

⁷ Belki ülkemizde Kaş, Didim gibi yerlerde yaşanan yabancı yerleşimleri sonucu yaşananlarla Kazakçanın dil ölümü sürecindeki ilk evresinde yaşananların benzer yönler taşıyıp taşımadığı tartışılabilir.

çift dilliliğe geçiş hızlanmış; hatta 1915'lerde her şehirlerde her Kazak her iki dili de anadili gibi konuşur hale gelmiştir. Hayvancılıkla uğraşan kırsal kesim ise, özellikle olumsuzlaşan iklim koşullarının meraları azaltması ve I.Dünya Savaşı nedeniyle açlığın eşiğine gelmiş ve şehirlere doğru göç artmıştır⁸. Aynı dönemde Rus göçmenlerinin Kazak şehirlerine göçü de ivme kazanınca "*Kazak Halla Rusçayı bilmenin refah içinde yaşamak ile aynı olduğu kanaatine varmaya*" başlamıştır⁹. Ancak hala insanlar kendi dillerini daha çok önemsemektedirler. **Üçüncü evrede** ise ekilenlerin biçilmesi ve anadilin kullanım alanının giderek daralması söz konusudur. Artık şehirlerdeki iki dillilik Kazakça aleyhine bozulmakta, Rusça hayatın her alanında kullanılmakta, insanlar Rusça bildikleri için kendileriyle gurur duymaya başlamaktadırlar. Kırsal kesimdeki halkın kurulan büyük çiftliklerde (kolhozlarda) çalıştırılmasıyla da şehirlerdeki bozulma sürecinin kırsal kesimdeki dönüşümle tamamlanmasına çalışılmıştır. **Dördüncü evre** ibret vericidir: Artık aileler çocuklarıyla Rusça ilişki kurmaya başlamışlardır. Çünkü çift dillilik artık Rusça lehine tek dilliliğe dönüşmektedir ve ailelerde Kazakça öğretiminin "*çocuklarının düzgün Rusça öğrenerek toplumda iyi bir yer sahibi olmalarına*" ket vuracağı görüşü hâkim olmaya başlamaktadır. Böylelikle yetişen Kazakçası zayıf kuşağın yetiştirdiği bir sonraki kuşakta dönüşüm Rusça lehine büyük ölçüde tamamlanmıştır. 1990'lara varıldığında şehirlerde yaşayan halkın yaklaşık %80'i Rusçayı anadil olarak görmektedir. Kazakistan'daki yedi milyonluk Rus nüfusunun ise ancak elli üç bini Kazakça bilmektedir. **Beşinci evre**, Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Kazakların dil bilincinin tekrar canlandırılması için çabaladığı, Kazakçanın halk nezdinde tekrar itibar kazanmaya başladığı dönemdir. Kazakistan devleti Kazakça eğitim veren okulları artırma ve üniversiteler

⁸ Bu durumun Türkiye'nin kırsal nüfusunun "*Avrupa Birliği ölçütlerine indirilmesi*" adı altında tarım desteklerinin kaldırılması ve uzun yıllardan beri yaşanan köyden kente göçün daha da teşvik edilmesi ile benzerlikler taşıyıp taşımadığı tartışılabilir

⁹ Karabulut, a.g.e., s.82.

kurma uğraşı içindedir¹⁰. Zaten bu yüzden HIZLAN, eski Kültür Bakam tarafından kendisine gönderilen bir açıklama üzerine Kazakça ile ilgili bir takım doğruları öğrendiğini belirterek şu ifadeyi kullanmıştır: *"Ancak her ülkenin kendine özgü kültürel koşullarının varlığını düşünürsek, bütün dil bilim kuramlarının ve kurallarının her yerde, kültür politikaları ve millileşme süreci açısından geçerliliğini koruyamayacağını, uygulanamayacağını kabul ederim"*¹¹. O halde Kazakistan'ın temel sorunu dilin mevcut her imkanla korunması gerektiğinin ayırtına çok geç varması ya da bunun egemen başka güçlerce engellenmesidir.

Nihayet, bir hukuk kuralı çıkarılırken en önemli nokta, ilgili düzenlemenin gerçekleştirilmesi için itici *"sosyal kuvvetin"* ortaya çıkmasıdır¹². Türkçenin mevzuatla başta İngilizce olmak üzere yabancı ülkeler dillerine karşı korunmasına yönelik istek *-en azından belli bir yaşın üstündekilerde-* hala yok olmuş değildir. Ancak bunun nasıl hayata geçirileceği konusu belirsizdir. Dolayısıyla mevzuatla koruma düşüncesinin sosyal bir zemini bulunmaktadır. Kaldı ki mevzuatla korumaktan amaç yabancı dilde konuşan herkesin cezalandırılması değildir. Hazırlanacak akılcı yasalarla yabancı dillerin egemenliğinin azaltılması adım adım başarılabilir.

Mevzuatla koruma önemli bir yöntemdir: Doğru kullanılırsa sosyal olayların gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin ilkokullarda yabancı dilde eğitim yapılmasına ilişkin bir yasa çıkarılması halinde, ne kadar kötü

¹⁰ Karabulut, a.g.e., s.80 - 85.

¹¹ Dogan Hızlan, "Dil Bilincinin Yerleşmesi Üzerine" **19.02.1999**
Tarihli Hürriyet Gazetesi,
http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/02/19/yazarlar_8yaz.htm,
29.08.2006.

¹² Hamide Topçuoğlu, **Hukuk Sosyolojisi**, Cilt:I, 3.Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları (Yay.No:174), Ankara, 1969, s.246.

uygulanırsa uygulansın, söz konusu yasa birkaç kuşak içinde Türkçenin günlük yaşamdan silinmesine yol açabilir. Tersine, yabancı dilde eğitimi tamamen yasaklayarak sadece yabancı dil eğitimini serbest bırakan bir yasanın, uzun vadede yabancı ülkelerin dillerini adadillerine üstün tutan genç kuşakların yetişmesini yavaşlatacağını söylemek mümkündür. Öte yandan, dilin korunmasına yönelik mevzuat hazırlanmasında bazı başka ülkelerde yapıldığı üzere bir çeşit "*dil gümrüğü*" uygulamasına gitmek de akılcı olabilir. Dil gümrüğü, yeni bir buluşun veya icadın yapılıp yapılmaz, yabancı dilde herhangi bir sözcük henüz dilde yerleşmeden uygun bir sözcüğün bulunarak yaygınlaşması için çaba sarf edilmesidir. Böylelikle yabancı sözcüklerin dilimize yerleşmesine fırsat vermeden yeni türetilen sözcüğün kalıcı olması için *-en azından-* ortam yaratılabilecektir¹³. Yabancı kökenli şirketler ve daha önceden sicile kayıtlı olanlar hariç Türk sicillerine hiç bir yabancı isimli şirket kaydının yapılamayacağına yönelik bir kuralın işletilmesi de mümkündür: Bazı yazarların savunduğu gibi "*dil polisliği*" ya da "*ceberutluk*" değil makul bir koruma önlemidir. Bir başka önlem işyeri isimlerinin ve tabelalarının veya ticaret unvanlarının Türkçe olması zorunluluğu olabilir. Kuşkusuz istisnaları olacaktır; ancak belli bir milat kabul edilip sonrasında anılan kuralın uygulanması mümkündür. Örnekler çoğaltılabilir. Kaldı ki başta Fransa olmak üzere çok sayıda ülke, dillerini korumak için başka politikaların yanı sıra mevzuatla koruma yönteminden yararlanmaktadır. İzleyen bölümde söz konusu ülkelerin mevzuat uygulamalarına genel hatlarıyla değinilecektir.

II) DİLİN MEVZUATLA KORUNMASINDA ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN UYGULAMALARI

Dilin korunmasına yönelik olarak mevzuat politikaları

¹³ Cahit Kavcar, "Türkçenin Güncel Sorunları", Türkischweb Eğitim ve Dil Portalı http://www.turkischweb.com/Tuerkce_/seite31.htm. 29.08.2006.

benimseyen ülkeler içinde Fransa örneği önemi nedeniyle ayrı bir yazı konusudur¹⁴. Aşağıda, Fransa dışında dillerini korumak için özel olarak yasa çıkaran bazı ülkelerin uygulamaları hakkında alfabetik sırayla kısaca bilgi verilecektir.

A) Andora

Andora' da dilin korunmasına yönelik olarak "*16 Aralık 1999 Tarihli Resmi Dilin Kullanımının Düzenlenmesi Hakkında Kanun*" yürürlüktedir. Anılan Kanun uyarınca resmi dil Katalanca'dır (md.1). Tüm Andora'luların Katalan dilini bilme ve yasalara ve hukuki teamüllere uygun olarak kullanma yükümlülüğü vardır (md. 4). Uluslararası nitelikteki toplantı ve sempozyum benzeri etkinlikler hariç, her türlü kamusal ve sosyal faaliyetin genel ifade dili Katalanca'dır (md.12). Turizme yönelik büro ve hizmetlerde iletişimi en çok kolaylaştıran dil hangisiyse o dil kullanılır. Anılan bürolarca basılıp dağıtılan broşür ve yayınlarda Katalanca dışındaki diğer diller kullanılabilir (md. 13). Ticari isimlerin, firma isimlerinin ve mağaza tabelalarının Katalanca kaleme alınması mecburidir. Tanıtıma, bilgilendirmeye veya ticari amaca yönelik her türlü kamusal ya da özel yazı da aynı şekilde Katalanca olmalıdır (md.15). İş sözleşmeleri, katılma sözleşmeleri ve diğer her türlü sözleşmelerin tarafları Katalanca sözleşmek yükümlülüğündedirler (md.22). Yasa hükümlerine aykırı davranışlar hakkında 20.000 peseta ile 500.000 peseta arasında para cezası öngörülmüştür (md.38).

¹⁴Fransa'daki uygulamalar hakkında bkz.: Erdem Erdenk, "Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasa", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Türk Dili Özel Sayısı, Cilt:7, Sayı:2, 2005, s.23-43, <http://www.sbe.deu.edu.tr/YAYINLARI/DERGI/2005/2005sayi2/erdenk.pdf>, 29.08.2006.

B) Cezayir

Cezayir'de dilin korunmasına yönelik olarak "91-05 Sayılı ve 16 Ocak 1991 Tarihli Arap Dilinin Kullanılması ve Yayınlaştırılması Hakkında Kanun" yürürlüktedir. Anılan Kanun, ulusal hayatın çeşitli alanlarında Arap Dilinin Kullanılması, teşviki ve korunması hakkında genel kurallar getirme amacını taşımaktadır (md.1). Arap dili ulusun sabit değeri ve özgün kişiliğinin bir bileşeni olup, kullanımı bağımsızlığın göstergesidir (md.2). Arap dilinin kullanımı__kamu düzenini ilgilendirir ve düzgün konuşulması, yükseltilmesi ve korunması tüm kurumların sorumluluğundadır. Arapçanın Arap alfabesi dışındaki harflerle yazıya dökülmesi yasaktır (md.3). Yabancı dil eğitime ilişkin özel durumlar dışında kamu ya da özel tüm sektörlerde her türlü eğitim, öğretim, mesleki eğitimin Arap dilinde yapılması gerekir (md. 15). Herhangi bir faaliyetin ilanına ilişkin olan veya bir işyerine, kuruma, işletmeye derneğe ait her türlü tabelanın, panoların, sloganların işaretlerin, ilan tahtalarının, ışıklı yazıların sadece Arap dilinde estetik ve düzgün ifadeler içermesi zorunludur. İstisnaen, yıldız sahibi turizm merkezlerinde Arap dilinin yanı sıra diğer yabancı dillerin kullanımı mümkündür (md.20). Yasayla, Arapça dışında herhangi bir dille kaleme alınan her türlü resmi belgenin hükümsüz sayılacağı belirtilmektedir. Ayrıca Yasa hükümlerine aykırı hareketler hakkında 1.000 ile 100.000 Cezayir Dinarı arasında para cezaları uygulanacaktır (md. 29 vd.).

C) Estonya

Estonya'da dilin korunmasına yönelik olarak "21 Şubat 1995 Tarihli Dil Yasası" yürürlüktedir. Anılan Kanuna göre Estonya'nın resmi dili olan Estonca'nın resmi kullanımının temeli, belirlenecek usul ve esaslara uygun edebi Estonca ölçütüne dayanır (md.1). Herkes, merkezi ve yerel kamu kurumlarıyla kar amacı güden ve gütmeyen her türlü özel kurumlarla Estonca iletişim kurmayı talep hakkına_sahiptir (md. 4). Tarihi veya kültürel nedenlerle ayrıca izin verilen istisnalar dışında yer isimleri Estonca konulur (md.19). Eston vatandaşlarının isim ve soy isimlerinin

resmi yazılışı Latin - Eston Alfabeti ile olur (md.20). Tabelaların, işaret levhalarının, ilanların ve kamusal alanlardaki reklâmların da hükümetçe belirlenecek istisnalar dışında Estonca hazırlanması zorunludur (md.23). Yasanın uygulanmasının sağlanmasına yönelik usul ve esasların hükümet tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır (md.28).

D) Kolombiya

Kolombiya'da dilin korunmasına yönelik olarak "14 Sayılı ve 5 Mart 1979 Tarihli İspanyol Dilinin Savunulmasının Düzenlenmesi ve Kolombiya Dil Akademisinin Yetkilendirilmesi Hakkında Kanun" yürürlüktedir. Anılan Yasa uyarınca, başta tabelalara, ticari, mesleki, sınai ve sanatsal ilanlara veya giyim sanayiye ait işlemler olmak üzere, resmi işlemlere ilişkin her türlü belgenin İspanyolca ifade edilmesi ve kaleme alınması zorunludur. Özel isimlerin veya İspanyolca'ya çevrilmesi sağlıklı veya mümkün olmayan yabancı ticari işletme isimlerinin yer aldığı işlemler kapsam dışındadır (md. 1/1). Tüm Kolombiya ticari sanayi ürünlerinin, isimlerinin altında ulusal menşei belirtir bir işaret taşıması zorunludur (md.1/4).

E) Kosta Rika

Kosta Rika'da dilin korunmasına yönelik olarak "7623 Sayılı ve 29 Ağustos 1996 Tarihli İspanyol Dilinin ve Kosta Rika Yerlilerinin Dillerinin Savunulması Hakkında Kanun" yürürlüktedir. Anılan Kanun uyarınca, şirketlerin ticaret unvanlarının ve kar amacı gütmeyen örgüt isimlerinin, ticari unvanların, berat ve markaların, etiketlerin, ilanların, reklamların, sloganların, amblemlerin, ambalajların, ürünlerin ve tüketiciyi bilgilendirmeye yönelik her türlü basılı broşürün, kamusal ve resmi nitelikli belgeler ile yayınların ve turizm amaçlı broşürlerin, İspanyolca veya Kosta Rika yedilerinin dillerinde düzgün olarak kaleme alınması gerekir (md. 1). Turizm amaçlı broşürlerde başka dillilerdeki çeviriler de yer alabilir. Aynı şekilde, etiket ve ilanlarda İspanyolca metni gölgede bırakmamak kaydıyla başka dillerdeki

çevirilerin yer alması mümkündür (md.2). Resmi makamlar belirtilen hükümlere aykırı nitelikteki belgelere dayanan başvuru reddetmekle yükümlüdür (md.3). İspanyol dilinin dilbilgisi, yazım ve her türlü kurallarına Kamu idaresince riayet edilmesi mecburidir (md. 4). Yasa'nın 5.maddesiyle, İspanyol dilinin korunmasına yönelik olarak "Dilin Savunulması Ulusal Kurulu" kurulması kararlaştırılmıştır. Yasa hükümlerine aykırı davranış durumunda sorumlulara, ihlalin ağırlığına göre aylık asgari ücretin bir ile beş katı arasındaki meblağlara eş değer bir para cezası kesilerek Hazineye gelir yazılacaktır. Daha sonra Hazine'de bu şekilde toplanan tüm paralar, İspanyolca'nın düzgün kullanımına yönelik görevlerini yapabilmesi için, Dilin Savunulması Ulusal Kurulu bütçesine aktarılacaktır (md.9).

F) Makedonya

Makedonya'da dilin korunmasına yönelik olarak "1998 Tarihli Makedon Dilinin Kullanılması Hakkında Kanun" yürürlüktedir. Anılan Yasa'da bahsi geçen Makedon dilinden, "Edebi Makedonca" ve onun "Kiril Alfabeti" anlaşılmaktadır (md. 1). Yasa uyarınca Makedon dilinin vatandaşlarca resmi dil olarak kullanılması hem bir hak hem de bir ödevdir (md. 2). Hem tüm devlet kurum ve kuruluşlarında hem de:

- ticari şirketler, işletmeler ve işyerleri ile kayıtlı diğer tüzel kişiliklerde,
- Tüzel kişilerin adlandırılmasında, tanıtımında ve ilan panolarında,
- ürünler için adlandırmada, açıklayıcı bilgi hazırlanmasında, etiketlendirmede, faturalandırmada, ambalajlamada vs.,
- kamusal alanların adlandırılmasında,
- filmlerin alt yazılandırılmasında veya dublajında,
- ve benzer hallerde,

Makedon dilinin kullanımı gerekir (md.5). Yasa hükümlerinin ihlali halinde 1.000 ile 200.000 Makedonya Dinarı arasında para cezaları ve bazı durumlarda ihlal konusu mallara el

konulması söz konusudur (md. 13).

G) Polonya

Polonya'da dilin korunmasına yönelik olarak "14 Sayılı ve 5 Mart 1979 Tarihli İspanyol Dilinin Savunulmasının Düzenlenmesi ve Kolombiya Dil Akademisinin Yetkilendirilmesi Hakkında Kanun" yürürlüktedir. Anılan Kanunun başlangıç kısmında, Polonya Cumhuriyeti Meclisi'nin, Leh dilinin Polonya ulusal kültür ve kimliğinin anayasal bir ögesi olduğunu dikkate alarak; "Polonya tarihi boyunca yabancı yönetici ve işgalcilerin Leh dilini baskı altında tuttukları ve Leh milletinin ulus niteliğini bozdukları olgusunu göz önünde tutarak"; "günümüz küresel ortamında ulusal kimliğin korunmasının kaçınılmaz olduğunu görerek"; Leh kültürünün kültürel farklılıklara sahip tek bir Avrupa yaratılmasına katkıda bulunduğunu ve bu kültürün ancak Leh dili muhafaza edilerek korunup geliştirilebileceğini görerek; ve dilin korunmasının tüm Polonya vatandaşlarının yanı sıra bütün kamu kurum ve kuruluşlarının sorumluluğunda olduğu görüşünü benimseyerek, bu kanunu kabul ettiği belirtilmektedir.

Yasa, Polonya Cumhuriyeti toprakları içinde Leh dilinin yargıda görülen davalarda ve kamuda korunması ve kullanılması hakkında olup, dini kurumlarla Devlet arasındaki ilişkiler ile etnik gruplar ve azınlık haklarına ilişkin özel kanun hükümleri kapsam dışında kalmaktadır (md. 1, md.2). Yasaya göre Leh dilinin korunması aşağıdaki ilkelere dayanır:

- Kullanıcılar Leh dilini temel kurallarına uygun olarak kullanmalı, dile ilişkin yetkinliklerini geliştirmeye yönelik çaba sarf etmeli ve insani iletişim aracı olarak dilin en uygun şekilde gelişmesini kolaylaştırıcı koşulların oluşturulması için çaba göstermelidirler.
- Kullanıcılar dilsel bayağılık ile mücadele etmelidirler.
- Kullanıcılar dilin kültürel işlevini ve dille ilgili bilgileri yaymalıdırlar.
- Kullanıcılar bölgesel lehçe ve deyimlere saygı göstermeli ve muhafazaya gayret etmelidir.
- Kullanıcılar Leh dilini tüm dünyada savunup

desteklemelidirler.

- Kullanıcılar Polonya içinde ve dışında Leh dilinin öğretimini savunup desteklemelidirler (md.3).

Aynı şekilde, Polonya Cumhuriyeti topraklarında, taraflarından sadece birinin Polonyalı olduğu haller dahil, Polonyalı gerçek ya da tüzel kişilerin her türlü yasal faaliyetinde (*özellikle mal ve hizmet isimlerinde, Vanlarda, ???? kullanım kılavuzlarında, mal ve hizmetlerin özelliklerine ilişkin bilgilendirmelerde, garanti koşullarında,*

faturalarda ve makbuzlarda) Leh dilinin kullanılması gerekir. "Polonyalı gerçek ya da tüzel kişi" deyiminden, "Polonya Cumhuriyeti içinde sürekli olarak ikamet eden tüm kişiler" ile "Polonya Cumhuriyeti toprakları üzerinde işletilen tüzel kişiler ile hukuki statüye sahip olmayan şubeler" anlaşılır (md. 7). Belirtilen yükümlülükler, Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Bürosu ve Ticari Denetim Bürosu tarafından takip edilerek denetlenir.

Kanuna göre, bir Polonyalı gerçek ya da tüzel kişi, Polonya Cumhuriyetinde yerine getirilecek bir sözleşmenin tarafı ise, o sözleşmenin Leh Dilinde yapılması gerekir. Lehçe bağitlanıp kaleme alınan bir sözleşmeye bir veya daha fazla yabancı dildeki nüshalarının eşlik etmesi mümkündür. Aksine anlaşma olmadıkça, ileride yorum gerektirecek durumlarda Leh dilindeki metne öncelik tanınır. Bağitlanan bir sözleşmenin bu maddeye aykırılık taşıması durumunda, Medeni Kanun (Kloz 74, madde 1, paragraf 1), ve (Kloz 74, madde 2)'de yer alan "yabancı di/de kaleme alınmış hiçbir yazılı sözleşmenin yasal değer taşımadığı" yönündeki hükmün de ihlal edildiği kabul edilir (md.8).

Ayrıca, kamu ve özel sektör okullarında, devlet üniversitelerinde, özel üniversitelerde ve bütün eğitim kurumlarında aksine özel düzenleme olmadıkça her türden tezin yanı sıra eğitimde ve sınavlarda Leh dilinin kullanılması gerekir (md.9).

Yasanın gerektirdiği müeyyidelerin belirlenmesi ve uygulanmasının takip edilerek, Leh dilinin korunmasına dair bir

raporun her iki yılda en az bir defa olmak üzere Meclise sunulması görevi ise Dil Konseyi'ne verilmiştir (md. 12). İlgili kurumlar, faaliyetleriyle ilgili olarak dilin kullanımına ilişkin ciddi şüpheye düştükleri durumlarda danışma amacıyla Konsey' e başvuruda bulunabilirler. Ayrıca, sanayiciler, ithalatçılar ve dağıtıcılar ürettikleri mal veya hizmetler için uygun isim bulamamaları durumunda danışma amacıyla Konsey'e başvuruda bulunabilirler (md. 14).

Bir yasal işlem çerçevesinde, Leh dilindeki çevirilerine yer vermeksizin sadece yabancı bir dilde ürün veya hizmet isimleri, teklif mektupları, ilanlar, kullanım kılavuzları, mal ve hizmetlere ilişkin bilgilendirmeler, garanti koşulları, faturalar ve makbuzlar kullanan tüm gerçek veya tüzel kişiler *-10.000 zloty' u aşmayacak bir-* para cezasına mahkûm edilebilir.

G) Romanya

Romanya'da dilin korunmasına yönelik olarak *"500 Sayılı ve 12 Kasım 2004 Tarihli Kamu Kurumları, İlişkileri ve Alanlarında Romence'nin Kullanılması Hakkında Kanun"* yürürlüktedir. Anılan Kanuna göre yazılan veya telaffuz edilen ve kamu yararını ilgilendiren her türlü metin, kullanılan deyimler, gramer, yazım, dilde düzgünlük vb. açılardan yürürlükteki akademik kurallara uygun olmak zorundadır. Bu türden kamu yararını ilgilendiren metinlerin yabancı dilde olması halinde yanında Romence birer çevirisinin veya uyarlamasının bulunması gerekir (md. 1). Söz konusu çeviri ya da uyarlama asıl metninle aynı görünümde ve harf büyüklüğünde olmalıdır (md.6). Bu Kanun anlamında *"kamu yararını ilgilendiren"* metinden, bir hizmetin verilmesi çerçevesinde kamuya açık alanlarda ya da medya tarafından kamuyu bilgilendirmek veya doğrudan ya da dolaylı bir kamusal mesaj vermek için, basılan, yayımlanan, ilan edilen veya ifade edilen her türlü metin anlaşılır (md.2). Belirtilen türden metinler hazırlayan, basan, yayın vs. her türlü gerçek ya da tüzel kişi Kanun hükümlerine uymakla yükümlüdür. Yasa tasarısında ihlal durumunda ağır ve caydırıcı para cezaları

öngörülmüşken Mecliste kabul edilen metinden cezalar çıkarılmıştır. Kanunun 8.maddesinde, Dini ve Kültürel İşler Bakanlığınca, yasanın hayata geçirilmesini sağlayacak önlemleri içeren bir yönetmelik çıkarılacağı öngörülmüştür.

SONUÇ

Dilin "*sadece*" mevzuatla korunması imkânsızdır ancak mevzuatla koruma diğer koruyucu politikaların yanı sıra kullanılabilir etkin bir yöntemdir. Akılcı, somut mevzuat uygulamalarıyla ve oranlı yaptırımlarla, yabancı ülkeler dillerinin günlük yaşamdaki etkinliklerinin azaltılmasına katkı sağlanabilir. Böyle bir çabanın "*dil polisliği*" olarak nitelenmesi haksız bir yargıdır. Birçok ülke dilini korumak için yasalar çıkarmaktadır. Kaldı ki mevzuat çıkarıldığı halde başarısız olursa dahi bu durum küreselleşmenin baskın güçlerinin kültür ve dillerinin boyunduruğuna girme sonucuna yol açacak şekilde kayıtsızlığı desteklemekten daha onurludur.

Kaynaklar

ERDENK, Erdem, "Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasa", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Türk Dili Özel Sayısı, Cilt:7, Sayı:2, 2005,s.23-43, <http://www.sbe.deu.edu.tr/YAYINLAR/DERGI/2005/2005sayi2/erdenk.pdf>. 29.08.2006

KARABULUT, Ferhat, "Dil Ölümü Sürecinde Kazak Türkçesinin Durumu", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2004, Cilt:2, Sayı:1, Manisa, s.67 - 87, <http://www.bayar.edu.tr/-sosyal/dergi/dergi3/DilOlumu>. Ddf, 29.08.2006

KAVCAR, Cahit, "Türkçenin Güncel Sorunları", **Turkischweb Eğitim ve Dil Portalı**, <http://www.turkischweb.com/Tuerkce/seite31.htm>. 29.08.2006

HIZLAN, Doğan, "Dil Bilincinin Yerleşmesi Üzerine", 19.02.1999 Tarihli **Hürriyet Gazetesi**, <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/02/19/yazarlar/08yaz.htm>, 29.08.2006

HIZLAN, Doğan., "Dili Savcılar Koruyamaz!", 15.02. 1999 Tarihli **Hürriyet Gazetesi**, Alındığı Yer: **Vitrindeki Kitaplar Sitesi**, <http://www.vitrindekikitaplar.com/dil28-29.htm>. 29.08.2006

SİRMEN, Ali., "Hapı Yuttu Tansu!", **Milliyet Gazetesi**, 04.01.1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/01/04/yazar/sinnen.html>, 29.08.2006